

שבועות מד

עניין: מצוה שיש לו הנאה ממנה

שולחן ערוך או"ח סי' לח

ח ב' בותבי תפילין ומוזוות הם ח' ותגריהם ותגרי
תגריהם וכל העוסקים במלאכת שמים פטורים
מ' מהנחת תפילין כל היום ט' וז' בשעת קריאת
שמע ותפלה: הגה ט' ואם היו צריכים לעשות מלאכתם נשענו
קריאת שמע ותפלה אז פטורים מקריאת שמע ותפלה ותפילין
י' דכל העוסק במלאכה פטור ממנו (ט) אחרת אם י' צריך לטרוח

שולחן ערוך או"ח סי' תלג

ח ב' כותל שנשתמש בו חמץ בחורין ונפל ונעשה
גל אפילו אינו נבזה שלשה טפחים כרי חפישת
הכלב וי' אין צריך לבדוק תחתיו כיון וי' שיש בו
יג סכנת (ח) עקרב שמצויים בגלים חיישינן שמא
יד אחר שישלים בדיקתו וי' שאינו עוסק במצוה
(ז) י' יחפש אחר מחט ט' שנאמר לו ויבא לידי סכנה:

מגן אברהם סי' לח

דשעת המשתה פטור, וכן משמע מלשון השו"ע: ח ותגריהם. פירש רש"י [סוכה כו, א ד"ה תגריהם] הלוקחים כדי להמציאן למכור
למי שצריך להם, עכ"ל. משמע דאם עושה כדי להשתכר בו לא מקרי עוסק במצוה, וצריך עיון דבנדרים דף ל"ג [ע"ג] משמע דמחזיר
אצילה הו' עוסק במצוה אע"פ שנוטל עליו שכר, ויש לומר דהתם אינו נוטל אלא שכר בטלותו. אי נמי התם עיקר כוונתו להשיב אצילה,
אצל הכא עיקר כוונתו להשתכר. (ט) עיון סימן תל"ג סעיף ח': ט וז' בשעת קריאת שמע. הקשה בדרכי משה [נאם נ] דהא

מגן אברהם סי' תלג

לכדוק, דלא צרי הוצאה כל כך, וכמו שכתב סימן (ק"י) [קד] סעיף ג': יד אחר שישלים בדיקתו. דשעת צדיקה אפילו
מחפש אחר מחט ג"כ הו' ליה שלוחי מצוה, כמו האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיו בניו דהו' צדיק גמור אע"פ שמכוין להנאתו
(גמרא סו): טו שנאמר לו. קודם לכן (רש"י סו ד"ה שמא). דשעת הצדיקה הו' ליה שליח מצוה, ואינו ניזוק אפילו בממונו:

ביאור הלכה סי' לח

שהביא מפרש רש"י [סוכה כו, א ד"ה תגריהם], נראה לעניות דעתי לחלק אף דעל ידי זה
יפ' ממילא גם כן הקושיא של המגן אברהם, והוא דלענין כתיבה גופא דהיא בנודאי
עצם מצוה כדכתיב (דברים ו ט) 'ויכתבתם' נרק דאינה גמר מצוה קדם הקשירה,
וכדמוכח במנחות (מ"א) [מ"ב] עמוד ב' הוא תמיד בכלל עוסק במצוה, ואפילו אם
אנו יודעין שעקר התחלתו לכתוב היה רק בשביל שזכר וזולת זה לא היה מתחיל,
מכל מקום אמרינן דהשתא שכותב אין מכוון כלל רק שכותב סתם לשם מצות תפילין
כדין, ומה שפרש רש"י (סו) הלוקחין כדי להמציאן וכו', הלא רק על ותגריהם פירש,
וכננתו דשם הלא המסחר בעניני תפילין לא נזכר בשום מקום למצוה. ואפילו אם
נאמר דמה שהוא מוכר לאיזה אדם הצריך תפילין הוא בכלל עוסק במצוה, על כל
פנים בשעה שהוא קונה התפילין מהסופר כדי לסחור בהם, אין שם לצת עתה עצם
פעלת המצוה כלל בהמשכה גופא, והגמרא פטרן בכל גונו, לכן פרש רש"י הלוקחין
כדי להמציאן למכור למי שצריך להם, ונרצנו לומר דאז על ידי מחשבתו שהוא לשם
מצוה מחשיב פעלתו לעוסק במצוה, מה שאין כן בעניני מחזיר אברה וכתובת סת"ם
וכהאי גונא, הפעלה גופא הוא בכלל עוסק במצוה:

שו"ת התעוררות תשובה

לרבי שמעון סופר ח"ב סו"ס רנו

ועפ"י דרכנו יש להוסיף עוד סברא דאפי' להפוסקים דמצינן
לריכות כוונה, זה דוקא במצוה שצין אדם למקום,
אבל במצוה שצין אדם לחזירו שחליטם שיהא לו לחזירו הנאה,
אם הגיע לו הנאה קיים המצוה דיעבד. וכגון בצדקה שחליט
המנוה הוא שיהא לו לעני לאכול לשבוע, גם אם לא נחזיר
בנתינתו לשם מצוה עשה מצוה, וכדאיתא בספרי הוצא צרש"י
[דברים כ"ד י"ט] שאם נפלה סלע מידו ומלאה עני ונחפרנס
זה הרי הוא מחזיר עליה, ומכ"ש אם עשה מעשה ונתן לו,
שיש לו שכר אע"פ שלא נחזיר לשם מצוה.

קובץ הערות סי' מח, יא

ומהא' טעמא, גם עוסק בהכשר מצוה, כגון כותבי סת"ם,
פטורין מן המצוות וסוכה כ"ז ע"א, דאף דמצינן
התפילין אינה המצוה, אלא הנחתן, מ"מ כשעוסק בהכשר
מצוה לא מיקרי שבת דידן. מיהו דוקא כשעוסק בזה לשם
מצוה, כמש"פ רש"י סו [ד"ה תגריהם] להמציאן לצריך להן,
אבל אם עוסק לצורך עצמו להרווח, שפיר מיקרי שבת דידן.
ובמשנה ברורה (סי' ל"ח ט"ז) ביאור הלכה ד"ה חס) הקשה
על דברי רש"י, מהא דקיי"ל כר"ע נמלה על המשכון, דהו'
עוסק במצוה אפילו צריך להמשכון להשתמש בו. וי"ל דדוקא
בהכשר מצוה צריך שיעשה לשם מצוה ולא לצורך עצמו,
דאל"ה מיקרי שבת דידן, אבל בהלואה, דהיא גוף מצוה,
אפילו עושה לצורך עצמו, מ"מ הו' עוסק במצוה. ושם גם